

Tuje pesmi v slovenski besedi

Urejuje Janez Menart

PESMI IN SONGI BERTOLTA BRECHTA

Ervin
Fritz

Dvajsetletnice Brechtove smrti, ki je bila predlani, so se na Slovenskem spomnili samo študentje in mu posvetili številko svoje Tribune. Sicer pa je njegovih pesmi po slovenskih revijah objavljenih razmera veliko, čeprav smo z njihovo knjižno izdajo tudi tu na dolgu. Po letu 1945 so ga prevajali vsaj tile prevajalci: Tone Glavan, Simon Pirc, Miha Klinar, Mile Klopčič, France Pibernik, Primož Simoniti in

Branko Rudolf. Večinoma gre za lažje prevedljive, nerimane pesmi. Trije pričujoči prevodi so bili že objavljeni v Tribuni, a tu sem jih temeljito popravil.

Moritat o Mackieju Nožu, med Slovenci najbolj znana Brechtova pesem in prototip gledališkega songa, uvodna pesem v Beraški operi. Prvi jo je prevedel Niko Štritof. Po njegovi zaslugi je postala prava ljudska popevka.

Spomin na Marijo A., nastala 1920, posvečena prijateljici iz Augsburga Rosa Marii Amen.

Sonet števil. 19., nastal 1939, posvečen »vojaku revolucije« Margareti Steffin, ki je bila bolna na pljučih (»Ranjena sem«).

Legenda o mrtvem vojaku, nastala 1918. Brecht pravi o pesmi: »Legenda o mrtvem vojaku je bila napisana med vojno. V začetku leta 1918 je cesarski general Ludendorff zadnjič prečesal vso Nemčijo, da bi dobil

človeški material za svojo veliko ofenzivo. Sedemnajstletnike in petdesetletnike so oblekli in jih pognali na fronto. Beseda sposoben je še enkrat zasejala grozo v milijone družin. Ljudje so pravili: Zdaj že mrtve izkopavajo in jih gonijo na vojsko.« — Pesmi so očitali, da »ne ustreza domovinskim čustvom«. Med drugim je bila vzrok za to, da Brecht ni mogel izdati zbirke *Hauspostille* v knjigi.

MORITAT Morski pes ima čekane,
O MACKIEJU NOŽU vidiš jih, ko zareži.
Mackie nož ima morilski,
videti pa noža ni.

Ah, če morski pes mesari,
je vse rdeče krog in krog.
Mackie kolje v rokavicah,
pa je zmeraj čistih rok.

Tam po Temzi, motni vodi,
zmeraj plava kak mrtvak.
Ni ga kolera pobrala,
bil je Mackie, poštenjak.

In mrlič zgrmi po Strandu
na prelep gospodov dan,
za vogal pa skoči človek,
Mackie Nož imenovan.

Pa Schmul Meier je izginil,
pa še mnog drug bogataš.
Mackie mu je spraznil mošnjo,
a le kje dokaz imaš?

Ko so našli Jenny Towler
z nožem v prsih in brez prič,
je po keju stopal Mackie
in o tem ni vedel nič.

Kje je Alfonz Glit, podjetnik?
Se o tem sploh kdaj izve?
Res morda bi kdo kaj vedel,
Mackie Nož pa nič ne ve.

In požar v predmestju Soho,
star možak in šest otrok.
Tam med firbci Mackie firbčno
povprašuje vseokrog.

Znana mladoletna vdova
se posiljena zbudi.
Mackie, kdo, za kakšno ceno,
ti opravlja te stvari?

O PLAVANJU
PO JEZERI
IN REKAH

V poletju bledem, ko prijazne sape
le v listju velikih dreves šumijo,
je treba leči v reko ali ribnik
kot vodno ločje, ki v njem ščuke spijo.
Telo je v vodi láchko. Roko, ki
lahnó iz vode pade do neba,
zaziblje sapica kakor v spozabi,
saj v zmoti jo za rjavo vejo ima.

Opoldne leže čez nebo tišina.
Vse ždi, le lastovka se spreletava.
Ko voda se krog nas vznemiri, vemo:
prav zdaj skoz nas velika riba plava.
Moj trup in tiha roka in moj krak
ležimo tiho v vodi. Skupaj smo.
Le ko skoz nas zaplava mrzla riba,
začutim žarke, ki z neba me žgo.

Ko je zvečer od dolgega ležanja
telo lenobno, mehko, polno teže,
se treba je na vrat na nos zagnati
v sredino vode, ki kot nož ureže.
Najbolje bo, zdržati do večera:
zahod, kot morski pes, tedaj zobe
požrešno stegne preko reke
in vse stvari po svoje zažare.

Seveda, treba je na hrbet leči.
Naj nese te! Ne skrbi, kam in kod!
Ne plavati, le mirovati tiho
in biti skupaj z rečnim prodom prod.

Treba je gledati v nebo, ležati,
kot se, če ženska nosi te, leži:
spokojno, mirno, kakor dobri bog,
ko v svojih vodah se zvečer hladi.

SPOMIN
NA MARIJO A.

Bilo je v svetlem mesecu septembru,
pod mlado slivo, v senci gostih vej.
V rokah sem držal jo, ljubezen blede
kot sanje; milo, kot nikoli prej.
Nad nama, daleč, čez nebo poletno
je plul oblak. Pogledal sem v nebo:
oblak je bil ves bel in silno daleč.
Že hip nato pa ga ni več bilo.

Odtlej so že minila mnoga leta
in v nepovrat odšlo je mnogo dni.
Alejo sliv so menda že podrli.
Ljubezen? Res sprašuješ me po nji?
Povem ti, prav ničesar se ne spomnim,
ne sreče ne miline in ne sanj.
Še njen obraz zbledel mi je za vedno.
Le to še vem: poljubil sem jo nanj.

In tudi na poljub bi bil pozabil,
če bi takrat oblaka ne bilo.
Spomin ga hrani, zmeraj ga bo hranil:
ves lep, ves bel priplul je čez nebo.
Mogoče drevored cvetí še vedno
in ona sedmega otroka že ima.
Oblak pa je cvetel samo minuto
in že ga veter je pregnal z neba.

PESEM
O VODNEM
KOLESU

O mogočnih na tem svetu
stare pesmi govorijo,
da zasijejo kot zvezde
in kot zvezde spet zbledijo.
Nauk je dober; prav, da ga poznamo.
toda nam, ki za gospodo to garamo,
žal vseeno je, kako jo čas prevrača.
Padec ali vzpon — vprašanje je, kdo plača.

Res, kolo se zlepa ne ustavi:
kar je zgoraj, spet navzdol zdrsi,
a za vodo pod kolesom se to pravi:
voda je zato, da ga vrti.

Ah, imeli smo gospodo,
orle, tigre in hijene,
pse in svinje, vsem po vrsti
smo redili vampe lene.
Ta bil manj je, drug spet bolj osoren,
škorenj pa ostal je zmeraj škorenj
in nas tlačil. Nam je torej le za eno
sorto gospodarjev: za nobeno!

Res, kolo se zlepa ne ustavi:
kar je zgoraj, spet navzdol zdrsi,
a za vodo pod kolesom se to pravi:
voda je zato, da ga vrti:

Ko za plen se žro med sabo,
glave so s krvjo oblite,
sebe imajo vsi za dobre,
a vse druge za bandite.
Noč in dan se grizejo med sabo.
Proti nam pa, ki smo jim podložni
— kadar nočemo jih več rediti —
zmeraj se bore kot bratje složni.

Kajti kadar se kolo ustavi,
razigrana igra omrtvi,
voda pa s sproščeno silo slednjič
svojo lastno pravdo zavrti.

SONET ŠTEV. 19 Bojim se le, da bi brez tebe ostal.
Poslušal bi te rad, čeprav bi le tožila.
Če gluha bi bila, mi z umom bi služila,
če nema, bi tvoj vid potreboval,
če slepa, bi pač tebe gledal jaz.
Tu z mano si, da me zastražiš v sili,
še daleč nismo vsega prehodili,
pomisli na temo okoli nas!

Tvoj: »Ranjena sem, pusti me!« ne šteje.
 Ne koderkoli, tukaj veter veje!
 Dolžnost se tvoja ni iztekla včeraj.
 Kdor je potreben, prost nikoli ni.
 Jaz pa te potrebujem kakor zmeraj.
 Dejal sem: jaz. Lahko bi rekel: mi.

LEGENDA
 O MRTVEM VOJAKU

In ker miru že pet let ni
 a vojna še divja,
 vojak junaški sklep stori
 in se ubiti dá.

Ker vojska ni končana še,
 pa v kajzerju vre srd:
 vojak je bil le grd zmuznè,
 ni bil še čas za v smrt.

Čez grob se že pomlad smehlja.
 Vojak v njem mirno spi.
 Tedaj pa mir mu zbor voja-
 ških dohtarjev škali.

Zbor dohtarjev je privihral
 na božji vrt ves vnet
 in z žegnano lopato dal
 izgrebsti ga na svet.

In dohtar je pregledal vse,
 kar je vojak bilo:
 »Sposoben je; le grd zmuznè,
 ki se mu v boj ni šlo!«

Odšli so z njim. Res lep večer!
 Če bi čelado snel,
 lahko bi zvezde v dalj in šir
 nad očetnjava štel.

Nalili žganja so v telo,
 ki že razpadlo je,
 dve sestri dali pod roko
 in ritasto dekle.

In ker vojak je že smrdel,
brž far je prišantal,
kadilnico ves vnet vrtel
in smrad drugim pregnal.

Spred — čindrará — je godba šla
za njo pa je vojak
ves strumnorit bil ena-dva
predpisani korak.

Dva sanitejca z njim sta šla
s prijateljsko rokó,
da se še v blato ne strklja,
kar prav bi ne bilo.

Pred njim je črno-belo-rdeč
mrtvaški prt vihral;
od samih barv sploh nisi več
opazil blatnih tal.

Gospod, oblečen v čeden frak,
poštirkan, kar se dá,
z njim zvesto držal je korak,
kot to le Nemec zna.

In z gromkim čindra čindrara
so dol po klancu šli,
vojak pa z njimi, kot da ga
ledeni piš drevi.

Cvilile mačke so in psi,
podgane prav tako:
da pod Francoze bi prišli,
sramotno bi bilo.

Ko skozi vasi naš spreved gre,
vse teče vkup, zija,
ščip sije, drevje klanja se
in vse kriči hura.

Psi, babe, far in číndrará!
Na svidenje, junak!
Vmes kot pijana opica
pa on lovi korak.

Ko truma dere skoz vasi,
nihče ne vidi ga,
ker toliko jih z njim tišči
s hurá in číndrará.

Ker toliko jih z njim mendra,
ne vidi ga nihče.
Opazil bi ga le z neba,
a kdo od tam naj zre?

No, zvezdna noč se brž konča,
že rdeči zor žari.
Vojak, kot so učili ga,
v junaško smrt hiti.

Prevedel
Ervin Fritz